

GRUP 2. L'ESCOLA A CASA: *Homeschooling*

DOCUMENT ELABORAT PELS INSPECTORS/ES: ÀNGELS RODRÍGUEZ i JOSEP MARIA GARCIA

L'absentisme escolar compromet seriosament el futur desenvolupament dels nostres alumnes, dels nois i noies, nens i nenes que tenim escolaritzats als nostres centres. L'escola té una importància cabdal per a aquest futur desenvolupament.

QUÈ ENTENEM PER ABSENTISME?

L'absentisme és la **no assistència** dels alumnes a l'educació formal en edats d'escolarització obligatòria.

L'absentisme és l'absència reiterada i no justificada, dins l'horari escolar, d'alumnat en edat d'escolarització obligatòria en el centre educatiu on està matriculat.

L'absentisme és també l'abandonament, la **no escolarització** o la **desescolarització** (*encara que no és pròpiament el mateix*). Pràctica que expressa una **actitud d'estranyament i desmotivació** davant el centre, formes de **transgressió de les normes** o formes de **desvinculació (desafectació) enfront la cultura escolar**.

Els Documents per a l'organització i la gestió dels centres docents que publica anualment el Departament d'Educació senyalen diverses actuacions del centre en diversos supòsits en què ha d'actuar en el cas de trobar-se amb alumnes que no assisteixen al centre.

La casuística amb la que ens trobem als nostres centres és ben diversa:

De les moltes situacions que hem viscut, hem volgut posar l'accent a l'atenció educativa dels alumnes fora dels centres educatius. L'anomenada "**escola a casa**" (educació en família) (*Homeschooling*) és una "opció" educativa que cada vegada s'hi acullen més famílies al nostre país.

Només per posar alguns exemples, a Europa la situació és la següent:

Portugal : Es pot educar a casa sotmetent als fills a avaluacions de l'Administració als quatre, sis i nou anys.

França : L'educació a casa està permesa, però l'Administració fa controls cada any.

Itàlia : El que vulgui educar als seus fills a casa ha de demostrar que té capacitat tècnica i econòmica per a exercir de professor i informar cada any a les autoritats.

Regne Unit: La llei deixa oberta la porta, perquè diu que els pares han de facilitar l'educació dels seus fills a temps complet en una escola "o d'una altra manera".

SITUACIÓ ACTUAL

Existeixen al nostre país un nombre indeterminat d'infants en edat d'escolarització obligatòria que no assisteixen a cap centre educatiu perquè pertanyen a famílies que han optat per l'anomenada "**escola a casa**".

En general, hi ha dos tipus de famílies que fan aquesta opció:

- **Famílies organitzades**: S'agrupen amb altres famílies per constituir nuclis més o menys estables de treball cooperatiu en un establiment alternatiu a l'escola ordinària. En sentit estricte no seria correcte dir que fan "escola a casa", atès que normalment els infants no romanen a la llar sinó que assisteixen a un centre, encara que no autoritzat. Els progenitors són freqüentment

docents - molts treballen a l'escola pública -, però qüestionen el model d'escola vigent i fan defensa d'una escola més vinculada amb la natura, on l'alumne/a sigui protagonista del seu aprenentatge, sense compartimentació de disciplines i sense una avaluació que consideren merament classificatòria.

- **Famílies autònomes:** Fan una opció individual, no organitzada, i deixen els infants a casa, amb un o els dos progenitors, que per raons de la seva activitat laboral poden romandre amb els fills. Són casos menys nombrosos i de vegades (no pas sempre) es basen en una objecció als currículums escolars motivada per conviccions religioses molt marcades, que els fan rebutjar determinades matèries escolars, activitats, lectures ... Altres vegades es tracta de famílies que han fet una aposta molt forta per la dedicació de l'infant a un esport - acostuma tractar-se de tenistes - i que decideixen desescolaritzar-lo. Encara que en alguns casos tinguin autorització del Departament per inscriure'l a distància, de vegades intenten que abandoni tota activitat acadèmica.

Les vies per intentar tenir cobertura legal a la desescolarització són diverses:

- **Inscripció a centres estrangers d'estudis a distància:** Durant uns quants anys aquest va ser un recurs força utilitzat, a través de centres com *Clonlara School* o *West River Academy*, amb seu als Estats Units. Des del moment en què el Departament d'Educació, en el tràmit de la convalidació d'estudis, va començar a exigir a les famílies documentació acreditativa de l'estada de l'infant als Estats Units, aquesta pràctica va caure en desús.
- **Organització d'escoles alternatives:** Des de fa anys s'han anat detectant a diverses poblacions de Catalunya establiments no autoritzats que s'autodefineixen com a "escola", "escola alternativa", "escola lliure"... A banda de factors interns, la seva pervivència, transformació o

desaparició depèn de la intervenció de l'Administració:

- Administració educativa del territori, que serà més o menys proactiva en funció de l'edat dels infants (si es troben o no en edat d'escolaritat obligatòria)
 - Administració local, que vetllarà per l'aplicació de la normativa sobre utilització d'espais, igual que ho fa amb el control dels anomenats "espais de criança".
- Inscripció a l'IOC o al CIDEAD: L'escolarització a distància per als menors en edat d'escolaritat obligatòria (6 a 16 anys) està sotmesa a una resolució individualitzada de l'Administració educativa i restringida a situacions excepcionals que impossibilitin l'escolarització presencial normalitzada:
 - famílies itinerants
 - alumnes amb malaltia (fòbia escolar o altres)
 - alumnes amb dedicació intensiva a activitats incompatibles amb l'ensenyament presencial regular (esport, dansa, música ...)
 - ...

Els estudis a distància es poden cursar a l'IOC (Institut Obert de Catalunya), que ofereix educació secundària obligatòria, o al CIDEAD (*Centro para la Innovación y Desarrollo de la Educación a Distancia*, del Ministerio d'Educación, Cultura y Deporte) que ofereix les dues etapes de l'educació obligatòria. Des de la Inspecció d'Educació hem hagut d'evacuar en més d'una ocasió informes en els quals se'ns demanava verificar si el rendiment acadèmic de l'alumne/a era el correcte, la valoració que en feien els equips docents i la direcció del centre, etc.

Cal tenir en compte que, malgrat que algunes famílies ho intentin per aquesta via, no s'autoritza l'escolarització a distància en base a objeccions ideològiques al sistema presencial o com a complement a "l'escola a casa". Les resolucions individualitzades suposen la verificació de la necessitat de l'educació a distància i, des de fa uns anys, comporten l'escolarització

compartida entre el centre presencial i l'IOC, ja que l'infant ha de fer algunes activitats acadèmiques al centre presencial (tutoria, matèries optatives...). Només poden quedar totalment exempts de l'assistència al centre presencial alguns alumnes amb fòbia escolar acreditada.

SITUACIÓ LEGAL

Malgrat la petició que al respecte han presentat diverses organitzacions en representació d'algunes d'aquestes famílies, aquesta no és una opció legal al nostre país.

Ara bé, la publicació de la Llei d'educació a Catalunya, i en concret el contingut de l'article 55 (55.2 i 55.7) i de la disposició addicional dissetena¹ van despertar expectatives en les organitzacions que preconeixen l'anomenada escola a casa. La seva interpretació és que la intenció del legislador era obrir la possibilitat que, amb les condicions que es determinin, les famílies que ho desitgin inscrivin els infants en estudis a distància. Aquests infants constarien en un registre del Departament i comptarien amb un protocol singular que, mitjançant proves lliures o un altre procediment, els permetria obtenir el títol de GESO als 16 anys d'edat.

És una qüestió que de forma intermitent s'ha abordat al Departament d'Educació, però que ara per ara no ha estat desenvolupada normativament.

NORMATIVA DE REFERÈNCIA

¹ LEC. Article 55. Educació no presencial

2. *Es poden impartir en la modalitat d'educació no presencial els ensenyaments postobligatoris, els ensenyaments que no condueixen a titulacions o certificacions amb validesa a tot l'Estat, els cursos de formació preparatòria per a les proves d'accés al sistema educatiu, la formació en les competències bàsiques, la formació per a l'ocupació i la formació permanent. També s'hi poden impartir, excepcionalment, ensenyaments obligatoris i els altres ensenyaments que, en determinades circumstàncies, estableixi el Departament.*

[...]

7. *El Departament ha de crear i regular un registre en què constin les dades dels alumnes que s'acullen a la modalitat d'educació no presencial en ensenyaments d'educació bàsica.*

[...]

Disposició addicional dissetena:

Acreditació per a l'obtenció del títol de graduat o graduada en educació secundària obligatòria

S'ha d'establir per reglament el procediment d'acreditació per a obtenir el títol de graduat o graduada en educació secundària obligatòria dels alumnes que consten al registre a què fa referència l'article 55.7.

- **Declaració Universal dels Drets Humans (1948)** - art. 26 (L'ensenyament elemental és obligatori).
- **Constitució Espanyola (1978)** - Art. 27 (4. L'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït.
5. Els poders públics garanteixen el dret de tothom a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament, amb la participació efectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents).
- **Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, Reguladora del Dret a l'Educació.** Art. 4 1. b) A escoger centro docente tanto público como distinto de los creados por los poderes públicos. Art. 4.2. a) Adoptar las medidas necesarias, o solicitar la ayuda correspondiente en caso de dificultad, para que sus hijos o pupilos cursen las enseñanzas obligatorias y asistan regularmente a clase.
- **Ley Orgánica 1/1996, de 15 de enero, de Protección Jurídica del Menor, de modificación parcial del Código Civil y de la Ley d'enjudiciament civil.** Art. 13.2. Cualquiere persona o autoridad que tenga conocimiento de que un menor no está escolarizado o no asiste al centro escolar de forma habitual y sin justificación, durante el período obligatorio, deberá ponerlo en conocimiento de las autoridades públicas competentes, que adoptarán las medidas necesarias para su escolarización.
- **Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE).** Art. 4.1. La enseñanza básica a la que se refiere el artículo 3.3 de esta Ley es obligatoria y gratuita para todas las personas.
- **Estatut d'Autonomia de Catalunya (2006).** Art. 21. 1. Totes les persones tenen dret a una educació de qualitat i a accedir-hi en condicions d'igualtat. La Generalitat ha d'establir un model educatiu d'interès públic que garanteixi aquests drets.
- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya.** Art. 21.2. a) Assistir a classe, participar en les activitats formatives previstes a la programació general del centre i respectar els horaris establerts.
- **Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació.** Art. 5. Ensenyaments obligatoris i ensenyaments declarats gratuïts. 1. Són ensenyaments obligatoris els compresos en l'educació bàsica, que inclou: a) L'educació primària, b) L'educació secundària obligatòria.(...) Art. 55. Educació no presencial. 2. Es poden impartir en la modalitat d'educació no presencial els ensenyaments postobligatoris, els ensenyaments que no condueixen a titulacions o certificacions amb validesa a tot l'Estat, els cursos de formació preparatòria per a les proves d'accés al sistema educatiu, la formació en les competències bàsiques, la formació per a l'ocupació i la formació permanent. També s'hi poden impartir, excepcionalment, ensenyaments obligatoris i els altres ensenyaments que, en determinades circumstàncies, estableixi el Departament. 7. El Departament ha de crear i regular un registre en què constin les dades dels alumnes que s'acullen a la modalitat d'educació no presencial en ensenyaments d'educació bàsica.
- **Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.** Art. 13. 1. (...) els poders públics

han de garantir que qualsevol infant o adolescent rep l'educació establerta com a obligatòria legalment. (...) 4. El dret a l'educació, incloses les activitats extraescolars, esportives, de lleure i les activitats culturals dels infants i els adolescents, ha de prevaler per damunt de les pràctiques culturals, la tradició i la religió, i llurs manifestacions; aquestes pràctiques no poden justificar en cap cas una discriminació, limitació o exclusió d'infants i adolescents en el ple exercici d'aquest dret.

EL PAPER DE LA INSPECCIÓ D'EDUCACIÓ

a) En el cas de centres no autoritzats: Quan es detecti l'existència d'un centre que es defineix com a centre educatiu sense ser-ho² i al qual assisteixen de forma regular infants que no ho estan fent a un centre autoritzat, a instàncies de superior o d'ofici, es farà la verificació *in situ* i s'elaborarà el corresponent informe, que hauria d'incloure almenys, si és el cas, proposta de requeriment:

- a l'Administració local, per verificar el compliment de la normativa sobre la utilització d'espais que atenen infants en situació irregular;
- al centre, per tal que s'abstingui d'utilitzar el nom de centre educatiu;
- als tutors legals dels infants en edat d'escolaritat obligatòria, per tal que procedeixin a escolaritzar-los a un centre educatiu.

b) En el cas de sol·licituds d'estudis a distància: Si els tutors legals d'un menor de 16 anys sol·liciten que aquest cursi estudis a distància, caldrà elaborar el corresponent informe:

- Si se sol·licita cursar estudis d'ESO a l'IOC, tal com és previst normativament³, el

² LEC. Article 72. Centre educatiu 1. Tenen la consideració de centre educatiu els centres que, creats o autoritzats, i independentment de qui en tingui la titularitat, imparteixen ensenyaments dels que estableix el títol V i estan inscrits en el registre de centres que gestiona el Departament.

³ Documents per a l'organització i la gestió dels centres Situacions específiques dels alumnes 21/06/2019.
⁶ Incorporació d'alumnes menors de 18 anys als estudis a distància

director/a dels serveis territorials, o l'òrgan competent del Consorci d'Educació de Barcelona, "tramet, a la Direcció General d'Educació de Currículum i Personalització, l'informe relatiu al cas amb la documentació". Si bé no s'especifica així en aquesta normativa, s'entén que s'està referint a "l'informe de la Inspecció".

- En els pocs casos en que se sol·licita cursar estudis a distància al CIDEAD, aquest organisme s'adreça al Departament d'Educació, que també requerirà de la Inspecció d'Educació el corresponent informe sobre la situació del menor i la conveniència o no que s'incorpori als estudis a distància.

D'acord amb la normativa esmentada, l'autorització d'escolarització a distància comporta l'elaboració d'un PI i l'assignació, per part del director/a, d'una persona de l'equip educatiu que serà referent i responsable de la coordinació amb l'IOC. Es tractaria d'una actuació similar a la que es realitza amb els alumnes d'UEC, i en allò que afecta la Inspecció implicaria també la verificació del seguiment que s'està fent d'aquest alumnat.

c) En la supervisió de l'escolarització dels infants

- Comunicació i, si és el cas, intervenció en situacions de No-escolarització, absentisme escolar o abandó escolar.
- Orientació als centres en relació amb la normativa sobre la matriculació dels alumnes en edat d'escolaritat obligatòria:
 - Es procedeix a la baixa de l'alumne/a si hi ha abandonament o absència del lloc escolar durant el termini de dos mesos, sense causa justificada i un cop exhaurides les vies de comunicació amb la família, però, si escau, s'ha de comunicar als

serveis socials de l'ajuntament el possible incompliment de l'escolarització obligatòria⁴.

- L'alumne/a perd la plaça assignada si no s'incorpora al centre en el termini de dues setmanes des de l'inici de curs o des de l'assignació de plaça.⁵
- La simple comunicació de la baixa per part de la família no es tradueix en baixa de la matrícula al centre fins que no es comprovi la inscripció de l'alumne/a un altre centre (excepte si la família comunica que l'alumne/a se'n va a l'estranger).

ALTRES CONSIDERACIONS

Les moltes situacions de desescolarització detectades al llarg dels últims anys, i la corresponent intervenció de la Inspecció educativa, han palesat la gran diferència que hi ha, en general, entre les famílies que menystenen el valor de la formació acadèmica, o que simplement es rendeixen a la resistència del fill o filla a assistir al centre educatiu, i les famílies que entenen l'escolarització d'una forma diferent i busquen una manera alternativa de portar-la a terme.

A molts països del nostre entorn existeix la possibilitat, amb diferents graus de tolerància i de supervisió, que aquestes famílies optin per l'anomenada escola a casa. En alguns les lleis ja estableixen una diferència nítida entre *educació* i *escolarització* i determinen que la primera és obligatòria, però la segona no.

El grau d'exigència a les famílies per permetre que eduquin els fills a casa i la supervisió de la seva actuació són, com diem, molt variats:

⁴ ORDRE ENS/293/2015, de 18 de setembre, de creació del Registre d'alumnes i del fitxer de dades de caràcter personal associat

⁵ RESOLUCIÓ EDU/452/2019, de 21 de febrer, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matrícula d'alumnes als centres del Servei d'Educació de Catalunya i altres centres educatius, en els diversos ensenyaments sostinguts amb fons públics, per al curs 2019-2020. Apartat 8.6

- Hi ha països on s'exigeix als pares la presentació del "pla d'estudis" amb què tenen previst formar els fills. Normalment aquesta exigència se centra en l'àmbit de la llengua i de les matemàtiques.
- Alguns faciliten a les famílies recursos (materials, guies, pàgines web...) o fomenten l'accés a les escoles o a centres de recursos per aconseguir-ne.
- A d'altres, encara que els infants facin "escola a casa", han d'estar necessàriament inscrits en un centre educatiu, amb el qual mantindran un vincle que pot tenir diversos graus d'intensitat.
- En alguns casos s'exigeix que l'infant passi proves d'avaluació de competències bàsiques.
- En alguns altres la inspecció (municipal o educativa) fa la supervisió de la situació personal i/o acadèmica dels infants, supervisió que pot donar lloc a la revocació del permís per escolaritzar a casa.

Caldria determinar si a casa nostra no s'escauria, amb les exigències prèvies, la supervisió al llarg del procés i l'avaluació continua i final, desenvolupar l'escola a casa i ampliar els espais de llibertat de les famílies que s'hi vulguin acollir. La Inspecció d'Educació hi té un paper en aquest sentit?

Finalment, senyalem algunes de les sentències antigues i més recents (a nivell espanyol) que han articulats els jutges i tribunals pel que fa a l'educació a casa:

Tribunal Constitucional

STC 5/1981, de 24 de febrer (sobre qüestió d'inconstitucionalitat de la LOECE)
STC 86/1985, de 10 de juliol
STC 260/1994 (Sala Primera), de 3 d'octubre
Auto TC 163/2008, de 23 de juny
STC 133/2010, de 2 de desembre

Tribunal Suprem

STS (Sala de lo Contencioso- Administrativo) de 24 de juny de 1994
STS (Sala de lo penal) 1669/1994 de 30 d'octubre

Tribunals Superiors de Justicia

Tribunal Superior de Justicia de Catalunya, 77/2004

Audiències Provincials

SAP Granada 112/1996, de 29 de febrer
SAP de Granada 132/1996, de 1 de març
SAP Barcelona de 14 de febrer de 1996 (FJ Primer) -1996
SAP Sevilla 629/ 1999, de 23 de novembre
SAP Sevilla 15286/2001 de 10 juliol
SAP Bizkaia 734/2004 de 19 d'octubre
SAP Málaga 548/2005, de 23 de novembre
SAP Girona 611/2006 de 10 d'octubre
SAP Teruel 156/2009, de 9 d'octubre.
Auto AP Girona 88/2011, de 3 de juny
SAP Granada XXX/2012, de

D'entre les sentències referenciades, cal senyalar la del TC del 2010, arran d'uns casos que van succeir a Màlaga, va resoldre que la *"invocada facultad de los padres de elegir para sus hijos una educación ajena al sistema de escolarización obligatoria por motivos de orden pedagógico no está comprendida en ninguna de las libertades constitucionales"*. S'han dictat, posteriorment, sentències per part dels jutges i tribunals que han forçat a les famílies a escolaritzar els seus fills en contra de la seva voluntat. A l'any 2012, l'Audiència provincial de Granada va arribar a obligar a precisament dos mestres a escolaritzar els seus fills. Recollia perfectament el dictat del Tribunal Constitucional en la seva sentència de 2010.

Tot i que hem apuntat que l'opció d'educació a casa, malgrat ser una opció controvertida en molts aspectes, és perfectament legal en molts països del món. El Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH), va avalar aquest mateix any a les autoritats alemanes que havien retirat parcialment la potestat parental durant tres setmanes el 2013 a una parella que es negava a escolaritzar els seus fills. A Alemanya, per exemple, tampoc està permesa l'opció d'educar en família.

La Revista Avances en Supervisión Educativa (ADIDE), va publicar un article (num 18 de maig de 2013) del professor de Dret Penal i Criminologia Carlos Vázquez González, sobre les *"Consecuencias jurídico penales del absentismo escolar"*, document que juntament amb un altre article de Madalen Goiria Montoya, professora de dret civil, *"Una reflexión sobre la obligación escolar, el homeschool y el absentismo escolar"* complementen algunes de les qüestions que hem plantejat en aquest redactat.

Només per acabar aquesta breu aproximació al tema, hi ha una tesi doctoral (*El Homeschooling en España:*

Descripción y análisis del fenómeno) que es va defensar a l'any 2012, a la Universitat d'Oviedo per part de Carlos Cabo González que il·lustra perfectament la situació del que és l'educació a casa.

APORTACIONS PER AL DEBAT:

1. Quin ha de ser el nostre paper en el marc d'una legalitat que no acaba de donar cobertura a una realitat cada vegada més creixent?

2. La professora Madalen Goiria senyala que l'aplicació de les lleis d'absentisme escolar a la educació a casa suposen una perversió del sistema legislatiu ja que s'aplica a un supòsit de fet una conseqüència jurídica que no ha estat prevista per a aquell, aconseguint així l'Administració el resultat desitjat, com és una acció de tipus dissuasiu i de prevenció d'aquestes conductes. Discutim-ho.

3. Les actuacions de la Inspecció d'Educació són efectives. Les podem valorar? (vegeu *Paper de la Inspecció d'Educació*).

ESBORRANY